

30 JAN 2009

FORSVARERGRUPPEN AV 1977

JUSTISDEPARTEMENTET	
30 JAN 2009	
SAKSNR.:	200502517
AVD/KONT/BEH:	KOA/DUG ET
DOK.NR.	95
ARKIVKODE:	452

Sekretariat: Berit Holm
Møllergaten 4, 0179 Oslo
Tlf: 24 14 53 53/ 952 30 632
Telefaks: 24 14 53 51
Bank: 9041 22 50655
Org.nr.: 988 934 488

Det kgl. Justis- og politidepartement
Postboks 8014 – Dep
0030 Oslo

Oslo, den 29. januar 2009

DERES REF: 200502517/TRH – HØRING NOU 2008: OM BARN OG STRAFF

1. Innledning

HØRINGSUTTALELSE FORSVARERGRUPPEN 77 - BARN OG STRAFF

I NOU 2008:15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll er det fremmet forslag til reaksjoner og tiltak mot alvorlig ungdomskriminalitet. Det synes som om utvalget har gjort et grundig forarbeid og har kommet med mange gode konkrete forslag til endringer hvor hensynet til barnets beste langt på vei er ivaretatt.

Forsvarergruppen av 1977 ønsker å komme med innspill til enkelte av forslagene. Dette gjelder spørsmål relatert til pågrepelse og varetektsfengsling (pkt. 2.1., 2.2. og 2.5.), bruk av politiarrest (pkt. 2.3.), advokatbistand (pkt. 2.4. og 4.5.), prinsipielle spørsmål i forhold til fengselsstraff som reaksjonsform (pkt. 3.1.-3.4.), gjennomføring av fengselsstraffen (pkt. 4.1.-4.4.), den nye foreslåtte straffereaksjonen (pkt. 5.1.-5.3.), og bruk av samfunnsstraff (pkt.6.1).

En vil anvende tilsvarende begrep om barn som utvalget har benyttet i sin utredning. Med "barn" siktes i det følgende til lovflyttere mellom 15 og 18 år.

Forsvarergruppens forslag kan i korthet oppsummeres på følgende måte:

- Varetektsfengsling og fengselsstraff er i utgangspunktet ikke adekvate tiltak overfor barn
- Bruk av pågrepelse og varetektsfengsling må i tilfelle begrenses
- Barn bør fremstilles for varetektsfengsling innen ett døgn etter pågrepelse
- Ved besøkskontroll skal politiet prioritere gjennomføring av besøk av barnets familie
- Innholdet i varetektsperioden og eventuelt fengselsstraffen bør tilrettelegges best mulig for barnets individuelle behov
- Foreslåtte alternative reaksjonsform er et godt tiltak, men for en vellykket gjennomføring bør barn prioriteres for en snarlig iverksettelse av de bestemte tiltak

- Samfunnsstraff bør anvendes i større utstrekning overfor barn, og det foreslås en lovendring i strl. § 28a, annet ledd
- Barn bør få utvidet forsvarerbistand, også etter domfellelse

2. Begrensninger i bruken av pågrepelse og varetektsfengsling

Forsvarergruppen er enig med utvalget i at varetektsfengsling av barn må benyttes med aller største varsomhet. Varetektsfengsling er et inngripende tiltak, og for barn vil det kunne være svært belastende og medføre store skadevirkninger. Både retten, påtalemyndigheten og også forsvarer bør være svært aktsomme i saker som gjelder varetektsfengsling av siktede under 18 år.

2.1. Varetektsfengsling eller institusjon

Utvalget drøfter hvorvidt institusjonsplassering under barnevernet skal benyttes istedenfor varetektsfengsling. Forsvarergruppen er ikke ubetinget enig i utvalgets konklusjon om ansvaret for varetektsfengsling ikke bør overføres barnevernet.

Risikoen for stigmatisering og forsterking av kriminelle tendenser som utvalget peker på i pkt. 9.2.2 mener Forsvarergruppen større grad foreligger i fengslene, som i barnevernsinstitusjoner. Videre vil faren for en slik negativ påvirkning også foreligge i de regionale enheter tilpasset barn som utvalget vil opprette.

Forsvarergruppen stiller derfor spørsmål ved om det er et riktig valg å bruke ressurser på en tilpasning i kriminalomsorgen med egne enheter for barn, når man har betydelig erfaring med at fengsel ikke er et adekvat tiltak for barn, se nærmere i pkt. 3. Etter Forsvarergruppens mening synes det mer hensiktsmessig å bruke ressurser i barnevernet slik at institusjoner kan ta i mot barn der i varetektssurrogat.

Utvalgets oppfatning om at bruk av barnevernet som ansvarlig for varetektsoppfølgingen vil legitimere en mer utstrakt bruk av frihetsberøvelse vil etter Forsvarergruppen begrenses ved den rettslige kontrollen, som nå er foreslått til å være annenhver uke der siktede er under 18 år. Utvalget foreslår også at barnevernet er pliktig til å møte i fengslingsmøtene, og retten vil derfor bli godt informert om hvordan surrogatet fungerer.

2.2. Forslag til endringer i straffeprosessloven § 185

Utvalgets forslag om endringer i straffeprosessloven § 185 anses som svært viktige for å begrense bruken av varetektsfengsling av barn i størst mulig grad. Forslaget om at vilkårene om varetektsfengsling skal prøves for retten annenhver uke vil nettopp sikre at barn ikke sitter unødig varetektsfengslet. Samtidig vil en slik lovendring sikre at politiet og påtalemyndighet prioriterer etterforskning i saker som gjelder barn.

Videre er Forsvarergruppen enig med utvalgets forslag om et forbud mot bruk av fullstendig isolasjon overfor barn som er varetektsfengslet. Det å plassere et barn i fullstendig isolasjon medfører en risiko for traumer og skadevirkninger hos barnet, og vi er enige med utvalget i at disse skadevirkningene må gå foran politiets eventuelle behov under etterforskningen. I stor

grad bør hensynet til etterforskningen la seg avhjelpe ved bruk av delvis isolasjon, brev- og besøkskontroll og eventuelt plassering av medsiktede i ulike fengsler.

Utvalgets forslag om at barn ikke skal ilegges brev- og besøksforbud, som en følge av barnekonvensjonens art. 37 c annet punktum tiltres. Barn som er varetektsfengslet bør ha rett til å opprettholde kontakt med sin familie, og hensynet til politiets etterforskning kan ivaretas tilfredsstillende ved brev- og besøkskontroll.

Forsvarergruppen vil imidlertid bemerke at det i tilfeller der det ilegges brev- og besøkskontroll for et barn under 18 år er svært viktig at politiet bestreber seg på å prioritere gjennomføring av besøk av siktedes nærmeste familie. Ved illeggelse av brev- og besøkskontroll er det vår erfaring at forsvarer ofte må rette flere henvendelser til politiet før et besøk med familien lar seg gjennomføre. Politiet henviser ofte til manglende kapasitet, da det ved kontrollert besøk skal være en politibetjent tilstede. I realiteten kan derfor illeggelse av besøkskontroll i noen tilfeller fungere som et forbud.

Med bakgrunn i denne erfaringen foreslås det at det i lovforslaget til endring av straffeprosessloven § 186 annet ledd tilføyes at politiet skal prioritere gjennomføring av besøk av siktedes nærmeste familie, ved illeggelse av besøkskontroll for siktede under 18 år.

Forslag til lovtekst i straffeprosessloven § 186 annet ledd femte punktum:

Bestemmer retten at en siktet under 18 år skal motta besøk under kontroll skal politiet besørge at gjennomføringen av besøk av siktedes nærmeste familie prioriteres.

Utvalgets forslag om at nærmeste familie til siktede under 18 år skal få dekket sine reisekostnader både ved besøk under varetekt og soning anses for å være et effektivt tiltak for i større grad å sikre at kontakt med familien opprettholdes. Tatt i betraktning av at siktede og innsatte under 18 år ikke utgjør en betydelig gruppe vil ikke dette medføre uforholdsmessige kostnader. Forslaget vil også utjevne sosiale forskjeller, slik at siktede som har familie med svært lav inntekt lettere vil motta besøk.

Sett i sammenheng med utvalgets forslag om at det opprettes regionale enheter for barn som soner dom, og som også i noen tilfeller kan benyttes for varetekt, vil reisestøtte være enda viktigere. Bruk av disse regionale enhetene vil fravike prinsippet om soning ved hjemstedet, jf. straffegjennomføringsloven § 11. Men slik Forsvarergruppen ser det er det viktigere at soningsstedet er tilpasset oppfølging av barn enn en umiddelbar nærhet til hjemstedet, og reisestøtten vil sikre at familie har råd til å reise.

Utvalget foreslår også at politiet skal varsle barneverntjenesten ved tilfeller der det er aktuelt å fremstille en person under 18 år, og at barneverntjenesten har en plikt til å møte opp i fengslingsmøtene. Forsvarergruppen anser det som hensiktsmessig at barnevernet bringes inn i saken raskt, både med tanke på eventuell bruk av institusjon som varetektssurrogat, men også med tanke på fremtidig oppfølging ved en eventuell straffereaksjon og etter endt løslatelse. For eksempel kan det i tilknytning til utvalgets forslag om ny reaksjonsform, ungdomsstormøte og ungdomsplan, være aktuelt med tiltak som faller inn under barneverntjenesten.

2.3. Særskilt om bruk av politiarrest

Utvalget drøfter hvorvidt det er behov for en lovendring når det gjelder frist for fremstilling for varetektsfengsling for retten, og mener at det ikke er et behov for dette da undersøkelser viser at barn sjelden fremstilles for retten senere enn et døgn etter pågrepelse.

Forsvarergruppen mener likevel det bør inntas i lovteksten at det i tilfeller der siktede er under 18 år bør tilstrebes en raskere fremstilling enn tre døgn. Dette vil være i tråd med utvalgets øvrige forslag til endringer om forbud av bruk av fullstendig isolasjon. Det foreslås derfor inntatt i straffeprosessloven § 183 at siktede under 18 år bør fremstilles for retten innen et døgn etter pågrepelse. En slik lovendring vil være i overensstemmelse med FNs Barnekomité's anbefaling om at fremstilling bør skje før det har gått 24 timer.

Forslag til lovtekst i straffeprosessloven § 183 annet punktum:

Er den pågrepne under 18 år bør påtalemyndigheten senest innen et døgn etter pågripelsen fremstille ham for tingretten med begjæring om fengsling.

2.4. Advokatbistand i varetektsperioden

Forsvarergruppen foreslår at forsvarere bør få dekket opp til to timer fengselsbesøk pr. varetektsperiode på to uker i tilfeller der siktede er under 18 år. Barn vil da få anledning til å motta besøk av sin forsvarer en time pr uke, eller et lengre besøk på to timer i løpet av fengslingsperioden på to uker.

Forsvarergruppen mener barn bør få hyppigere oppfølging i varetektsperioden enn øvrige siktede, og en økt dekning av fengselsbesøk for forsvarere vil sikre dette. Også med tanke på den igangsetting av kartlegging av barnet som utvalget legger opp til er det viktig at forsvarer har anledning til å følge opp barnet tett.

2.5. Innholdet i varetektsfengslingen

Forsvarergruppen foreslår at det i forskrift og retningslinjer til straffegjennomføringsloven kapittel 4 inntas et eget punkt om barn som er varetektsfengslet. Det bør fremgå at barn skal prioriteres for alle typer tiltak også under varetektsfengslingen hva gjelder kontaktbetjent, skolegang, arbeid, programvirksomhet, trening, lufting m.v. Det bemerkes også at det bør fremgå at barn fortrinnsvis skal prioriteres til fellesskapsavdelinger uten stor grad av innlåsning.

Utvalget skriver i pkt. 9.4.1 at forvaltningen bør vurdere om dette bør innarbeides i relevante forskrifter og retningslinjer. Forsvarergruppen mener dette er nødvendig for å sikre at barn skal behandles særskilt også under varetektsoppholdet.

3. Fengselsstraff

3.1. Fengselsstraff som reaksjonsform overfor barn

Utgangspunktet for vurderingen av om fengselsstraff er en egnet straffreaksjon for barn bør etter Forsvarergruppens syn være om fengselsstraff er til barnets beste, herunder om det er rehabiliterende og kriminalitetsforebyggende.

Forsvarergruppen er i utgangspunktet av den oppfatning at fengselsstraff under henvisning til ovennevnte hensyn ikke er et adekvat reaksjonsmiddel overfor unge lovbyggere.

Før en går nærmere inn på denne vurderingen vil en kort bemerke at dersom fengselsstraff skal være en av flere mulige reaksjoner overfor barn, slutter Forsvarergruppen seg til samtlige av utvalgets forslag om at dette skal anvendes kun der alle andre muligheter først er utprøvd. Fengselsstraff skal være en "siste utvei". Videre slutter en seg til samtlige forslag om at forholdene i fengselet skal tilrettelegges så godt som mulig for det enkelte barnet. Oppholdet i fengselet skal ha en mest mulig rehabiliterende og kriminalitetsforebyggende effekt. En vil komme tilbake til gjennomføringen av fengselsstraffen under punkt 4.

Utvalget har i bredde fremhevet barnets beste som det grunnleggende og sentrale hensyn for alle avgjørelser som gjelder barn, jf. utredningens kapittel 7. Det vises blant annet til Norges internasjonale forpliktelser og nasjonal lovgivning hvor dette er lagt til grunn. Det anses ikke nødvendig med ytterligere kommentarer i det følgende til utvalgets gjennomgang her.

Det er på det rene at ingen internasjonale konvensjoner Norge er bundet av, direkte forbyr bruk av fengselsstraff overfor barn. Det vises likevel til at blant annet Barnekonvensjonen kun presenterer minstekrav. De enkelte staters lovgivere har full anledning til å gå videre i utviklingen av barns rettigheter enn det som følger av internasjonale forpliktelser.

Forsvarergruppen mener at utvalgets forslag om at fengselsstraff kun skal være en siste utvei er meget positivt og i tråd med internasjonal rett. En er allikevel av den oppfatning at man bør gå et skritt videre og forby fengselsstraff som reaksjon overfor barn helt. Dette gjelder også tilfeller av alvorlig og gjentatt kriminalitet.

Forsvarergruppen antar at det i rehabiliterende og forebyggende øyemed vil være langt mer hensiktsmessig å ilegge reaksjoner som rehabiliteringsprogram, eventuelt tvungen behandling, i stedet for fengselsstraff overfor barn. Det vises i hovedsak til det som fremkommer i nærværende utredning om nasjonal og internasjonal forskning på hvorvidt fengselsstraff er et effektivt reaksjonsmiddel i forhold til alvorlig barnekriminalitet, jf. utredningen kapittel 5. Under punkt pkt. 5.1.3.3 vises til forskning som konkluderer med at fengselsstraff ikke er særlig effektivt overfor barn. Lovbyggere som får en rehabiliterende behandling har gjennomsnittlig en redusert tilbakefallsprosent i forhold til de som ikke får dette. Rehabiliterende behandling har større potensial for å hindre tilbakefall enn straff.

Forsvarergruppen mener at der barn ilegges fengselsstraff, vil individuelt tilpassede tilbud om rehabilitering og oppfølging i fengselet ikke i tilstrekkelig grad føre til rehabilitering og kriminalitetsforebygging. Dette fordi en fengselsstraff i seg selv er stigmatiserende, spesielt for barn. Tiltak for å begrense den negative følgen av det å bli ilagt en fengselsstraff vil ikke

kunne være tilstrekkelige. Det antas at tvungen rehabilitering vil kunne igangsette positive utviklinger hos barnet og at barnet etter hvert skal motiveres til endringer. Det vises her til det som er anført om at en heller bør forsøke å forbedre de muligheter barnevernet har til å ta seg av barn som begår straffbare handlinger, snarere enn å bruke ressurser på å forbedre forholdene i fengsler, jf. ovenfor punkt 2.1.

Som eksempel på at fengselsstraff ikke er et godt egnet tiltak overfor barn men at rehabiliteringstilbud har hatt god effekt, vises til nærværende utredning under pkt. 5.2.4.3 om Stifinner'n jr. i Oslo fengsel. Dette kommenteres ikke nærmere. Det vises også til utredningen om oppfølgingsteamene som del av Regjeringens handlingsplan *Sammen mot ungdomskriminalitet* (2005 – 2008), jf. punkt 5.2.5. Her blir barn som har begått lovbrudd tilbudt deltakelse i et oppfølgingsteam som vilkår for en påtaleunntatelse. Dette omfatter også tilfeller av alvorlig kriminalitet og gjentatte overtredelser. Foreløpige evalueringer tilsier at dette er et meget vellykket tiltak. Resultatet viser høy gjennomføringsprosent og lav tilbakefallsprosent sett i forhold til den enkeltes antatte risiko for tilbakefall før deltakelsen.

3.2. Hensynet til samfunnsvern og allmennprevensjon

Utvalget legger vekt på at hensynet til samfunnsvern og allmennprevensjon kan rettferdiggjøre at barn ilegges fengselsstraff, jf. under punkt 9.5.3. Forsvarergruppen mener at dersom disse hensyn skulle komme i konflikt med hensynet til hva som er til barnets beste, må de vike.

Forsvarergruppen viser til det ovenfor nevnte under punkt 3.1. om at fengselsstraff antas å ikke ha noe for seg når det gjelder barn. Slik straff virker heller ikke beskyttende for samfunnet på grunn av tilbakefallsrisikoen. Nettopp *hensynet til samfunnsvern* tilsier at en også i de alvorlige tilfeller bør reagere med behandlingstilbud for å forhindre tilbakefall.

Hva gjelder hensynet til *allmennprevensjon* mener Forsvarergruppen at dette hensynet bør ha mindre vekt i saker som omhandler barn. Det er først og fremst er hensynet til individualprevensjon som er det rådende ved reaksjonsfastsettelse for barn. Det vises her til Høyesteretts praksis, samt det som er lagt til grunn i nærværende utredning, jf. under punkt 9.5.2.

Forsvarergruppen er videre av den oppfatning at heller ikke hensyn som *alminnelige rettferdsbetraktninger* bør tillegges særlig vekt i saker som gjelder barn og straff. Dette skyldes hovedsakelig at barn har mindre evne til straffeskyld enn voksne, jf. også nærværende utredning under punkt 9.5.2.

3.3. Opprettelsen av mindre enheter for barn i fengslene

Utvalget har lagt vekt på at det ikke skal opprettes "ungdomsfengsler" i Norge som i Sverige og Danmark. Begrunnelsen er hovedsakelig å hindre negativ påvirkning og dannelsen av kulturer i fengsler, som medfører videre kriminalitet.

Forsvarergruppen vil påpeke at utvalgets forslag til opprettelsen av mindre enheter forbeholdt barn sannsynligvis ikke vil være et mye bedre alternativ enn ungdomsfengsler. En antar at det

også i slike mindre enheter kan dannes kulturer for unge kriminelle. Det antas videre at de foreslåtte rehabiliteringstilbud ikke vil kunne eliminere denne faren. Forsvarergruppen er av den oppfatning at rehabiliteringstilbud i institusjoner, frivillige eller eventuelt også ilagt under tvang, ikke vil ha tilsvarende negative følger som et fengselsopphold.

Enn videre antas at opprettelsen av mindre enheter i fengsler forbeholdt barn kan føre til en økt og ikke begrenset bruk av fengselsstraff. Utvalget har foreslått at det skal opprettes 6 x 6 plasser, noe som er et høyt antall i forhold til antallet barn som sitter i fengsel til enhver tid. Det er et faktum at tilgangen på plasser vil kunne medføre økt bruk av fengsel, og det er en kjensgjerning at den materielle strukturen vil binde rettens beslutninger. Er der plasser så vil de bli benyttet. Økt bruk av fengselsstraff vil være i strid med både Norges internasjonale forpliktelser og utvalgets føringer om at fengselsstraff skal være en siste utvei.

3.4. "Virker" fengselsstraff?

Utvalget har i sin vurdering av fengselsstraff som reaksjonsform overfor barn lagt vekt på at rehabiliteringsprogrammer ikke virker for alle. Derfor legges til grunn at fengselsstraff ved alvorlige lovbrudd og gjentatt kriminalitet kan være en riktig reaksjonsform.

Forsvarergruppen vil peke på at utvalget ikke har foretatt noen selvstendige vurderinger av om fengselsstraff i disse tilfeller er et *bedre* alternativ enn de alternative straffsanksjoner, og hvorvidt fengselsstraff "virker" der rehabiliteringsformer ikke gjør det. Dersom fengselsstraff heller ikke skulle "virke" i de nevnte tilfeller, er Forsvarergruppen av den oppfatning at det minste ondet må tas i bruk. En alternativ reaksjonsform er da å foretrekke fremfor fengselsstraff. En viser her til det forutgående om hensynet til barnets beste.

4. Gjennomføring av fengselsstraffen

4.1. Reaksjoner

Forsvarergruppen er enig med utvalget i at reaksjoner på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff bør tilpasses barn, og mener at de reaksjoner som i dag kan ilegges etter straffegjennomføringsloven ikke under noen omstendighet vil fremme positiv atferdsendring hos barnet.

Utvalgets funn som viser at kriminalomsorgen ikke er like tilbakeholdne som retten ved bruk av isolasjon som reaksjon av barn er et tankekors, og faren for at dette kan brukes uforholdsmessig er tilstede. Forsvarergruppen mener i utgangspunktet at bruk av isolasjon av innsatte under 18 år som soner dom bør forbyes, i tråd med utvalgets forslag om forbud om bruk av fullstendig isolasjon i varetekt.

Utvalgets forslag til endring av straffegjennomføringsloven § 40 om at isolasjon kun kan benyttes der det er "særlig påkrevd og bare for et kortest mulig tidsrom" er en skjønnsmessig bestemmelse, selv om ordlyden oppstiller en begrenset bruk. Forsvarergruppen er bekymret for at en slik bestemmelse kan bli noe uthulet ved kriminalomsorgens praksis. Hva som er "særlig påkrevd" vil naturlig nok variere i ulike tilfeller, og praktiske tilfeller som kan tenkes er utagerende atferd eller en uoverensstemmelse med andre innsatte (eller ansatte) som begrunnelse for at isolasjon er "særlig påkrevd" fra kriminalomsorgens side.

For en kontroll av bruken av isolasjon er det viktig, slik utvalget skriver under pkt. 9.6.3.6, at bruken rapporteres til regionalt nivå for statistikk på lengde og begrunnelse for isolasjonsbruken.

Som et alternativ til isolasjon og de øvrige reaksjoner som i dag kan ilegges etter straffgjennomføringsloven bør det, slik også utvalget mener, utarbeides et eget sett med reaksjoner til domfelte under 18 år. Reaksjonene bør utformes med tanke på en endring av atferd, og ikke som straff. Forsvarergruppen ser det som hensiktsmessig at det ved regelbrudd m.v. gis reaksjoner som intensiverer oppfølgingen av den enkelte innsatte knyttet opp mot den individuelle planen. F.eks. arbeid med sinnemestring, rusproblematikk m.v.

4.2. Retten til innholdet i individuell plan

Forsvarergruppen tiltrer utvalgets oppfordring om at innsattes rett til selve innholdet i individuell plan bør bli gjenstand for en bred gjennomgang. Utvalget foreslår en bred kartlegging av siktede under 18 år for å sikre et bedre grunnlag for valg av reaksjon og straffutmåling. En slik omfattende kartlegging vil etter Forsvarergruppens mening danne et grundig underlagsmateriale for den individuelle planen under soning. Kartleggingen vil miste mye av sin hensikt dersom den ikke følges opp tilfredsstillende under soningen og frem mot en løslatelse.

Forsvarergruppen er derfor av den oppfatning av at det bør igangsettes et arbeid for å lovfeste retten til innholdet i den individuelle planen. Dersom det skal arbeides for en motivasjon for siktede under 18 til å endre atferd må det også foreligge ressurser hos kriminalomsorgen og tilhørende etater til å igangsette planen. En individuell plan blir illusorisk dersom den ikke følges opp og iverksettes umiddelbart under soning, og arbeidet med kartleggingen av siktede vil kunne være bortkastet. På dette feltet er det helt nødvendig med tildeling av betydelige ressurser dersom man ønsker en konkret rehabilitering hos siktede under 18 år.

4.3. Programdeltakelse

Utvalget har trukket frem deltakelse i ulike programmer som en del av behandlingstilbudet for siktede og innsatte under 18 år. Forsvarergruppen vil til dette bemerke at det utvises forsiktighet med å bruke slike programmer som et incitament for progresjon i soningen. Når det gjelder voksne innsatte har det vært et tema at kriminalomsorgen bruker slike programmer som en indikator for at den innsatte erkjenner et problem og således viser progresjon i soningen. Programdeltakelse vil da kunne være et argument for eller mot en eventuell permisjon eller prøveløslatelse.

Når siktede er under 18 år bør man imidlertid være forsiktig med å påtvinge en slik deltakelse. Programdeltakelse bør etter vår mening brukes mer som en metode til en tilnærming til atferdsendring, og ikke som en påtvunget erkjennelse av et problem eller påtvunget behandling for å oppnå progresjon i soningen.

4.4. Utvidet ringetid

Forsvarergruppen tiltrer utvalgets forslag om utvidet ringetid der den innsatte er under 18 år, men foreslår i tillegg at denne gruppen også bør gis adgang til hyppigere besøk av familie enn

øvrige innsatte. For øvrig tiltres utvalgets forslag om at nærmeste familie får dekket reiseutgifter for et besøk i måneden, se for øvrig utdypet kommentar om dette i pkt. 2.2.

4.5. Advokatbistand

Forsvarergruppen foreslår at advokater skal få dekket en minstesats ved bistand til innsatte under 18 år hva gjelder søknader og klage på avslag om søknad om fremstilling, permisjon, overføring til lavere sikkerhetsnivå, prøveløslatelse mv etter straffegjennomføringsloven.

Straffegjennomføringsloven bestemmelser om progresjon i soningen er svært skjønnsmessig, og vår erfaring er at det i mange av disse sakene er et reelt behov for advokatbistand. En rett til gratis advokatbistand vil derfor sikre en større grad av rettssikkerhet. Forsvarergruppens erfaring er også at innsatte i norske fengsler i stor grad ikke har råd til å betale advokat under soningen, og det er vår oppfatning at dette i aller størst grad gjelder innsatte under 18 år.

Dersom det dekkes advokatbistand i disse tilfellene er sjansen også større for at advokaten følger opp barnet generelt mot en løslatelse, og kan fungere som en kontrollør for at de ulike etater har fulgt opp tiltak nedfelt i individuell plan m.v.

5. En ny straffreaksjon

5.1. Ungdomsmøte og ungdomsplan

Forsvarergruppen stiller seg positivt til utvalgets forslag om en ny straffreaksjon som beskrevet under punkt 9.5.5. Forsvarergruppen anser dette som en meget hensiktsmessig lovendring for i det lengste å unngå fengsling av barn. En tiltrer i hovedsak samtlige forslag som fremmet. En vil allikevel kort bemerke enkelte forhold.

5.2. Kartleggingen av den enkelte

Lovforslaget innebærer at den enkelte skal kartlegges for en individuell behandlings- og oppfølgingsplan. Forsvarergruppen forutsetter at en vellykket rehabiliteringsprosess er at de instanser som gjøres ansvarlig for kartleggingen hvis nødvendig tilføres tilstrekkelig kunnskap og ressurser. Slik kartlegging forutsettes vider gjennomført umiddelbart etter lovbruddet. Relevante instanser må tilføres tilstrekkelige økonomiske midler for at en umiddelbar gjennomføring skal være realistisk.

5.3. Gjennomføringen av ungdomsplanen

Forsvarergruppen er ikke enig i utvalgets forslag om at den domfelte på lik linje med andre må vente i kø på de tiltak som er besluttet, jf. utredningen punkt 9.5.5.11. Dersom foreslåtte straffereaksjon skal ha en hensikt, forutsettes at samtlige tiltak iverksettes umiddelbart etter domfellelse. I motsatt fall vil det erfaringsmessig være stor fare for at den enkeltes motivasjon svekkes. Det synes lite hensiktsmessig at en iverksetter tiltak og bruker omfattende ressurser på å planlegge og motivere til et rehabiliteringstiltak som ikke skal iverksettes med det samme.

Derved antar Forsvarergruppen at det vil være hensiktsmessig å innføre i relevante lover og/eller forskrifter at ungdomsplan skal iverksettes straks etter domfellelse. Dette forutsetter

tilførsel av tilstrekkelige ressurser til gjeldende instanser. En foreslår dermed også at det øremerkes midler til gjennomføringen av ungdomsplanen. På denne måten unngås strid om begrensede ressurser mellom de som er idømt straffreaksjon med gjennomføring av ungdomsstormøtet og andre som søker midler innenfor offentlig og kommunal sektor.

6. Samfunnsstraff

6.1. Forslag til endring i straffeloven § 28a annet ledd

Forsvarergruppen slutter seg til utvalgets syn på en utvidet bruk av samfunnsstraff. Forsvarergruppen legger til grunn at samfunnsstraff med enkelte unntak er en hensiktsmessig straffreaksjon overfor lovbyggere, og særlig overfor barn. Dette gjelder også alvorlige lovbrudd eller ved gjentatte overtredelser.

Lovgiver har lagt til grunn at de kriminalpolitiske utviklinger tilsier at samfunnsstraff i større grad bør anvendes som straffsanksjon enn hva praksis var før lovendringen i strl. § 28a. Det vises her til forarbeidene til strl. § 28 a, jf. St.meld. nr. 27 (1997-1998), punkt 1.3.3., tredje avsnitt, Justiskomiteens innstilling i Innst.S.nr.6 (1998-1999) punkt 4.7.1, niende avsnitt (side 18), og Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) punkt 9.1.4, fjerde og tiende avsnitt (sidene 126-127).

Samfunnsstraff anses i dag som en alvorlig reaksjon som bøtemiddel for overtredelser av straffeloven. At samfunnsstraff er å anse som en følbar reaksjon er også lagt til grunn av Høyesterett.

Selv om utvalget legger til grunn at samfunnsstraff som straffreaksjon overfor unge lovbyggere med fordel kan anvendes i større omfang enn i dag, har en ikke foreslått endringer i § 28a.

Forsvarergruppen er av den oppfatning at det vil være hensiktsmessig å legge til rette for at det i større utstrekning enn i dag kan benyttes samfunnsstraff overfor unge lovovertridere. Dette gjelder også der strafferammen er over 1 år. Derved foreslås inntatt et tillegg i unntaksbestemmelsen i straffeloven § 28a annet ledd om at unntak fra første ledd bokstav a) kan gjøres også i tilfeller hvor lovbyggeren er under 18 år. Dette er i praksis mulig i dag, da for eksempel hensynet til lovovertriderens alder kan utgjøre "særlige grunner" som taler for at det gjøres unntak.

Det forhold at lovbruddet er begått av et barn anses imidlertid å kunne være tilstrekkelig tungtveiende for å gjøre unntak fra første ledd bokstav a). En særskilt unntaksbestemmelse for barn vil også sende et viktig signal om at samfunnsstraff i større utstrekning bør brukes som straffreaksjon overfor barn. Dette er i tråd med internasjonal rett og utvalgets vurderinger jf. ovenfor under punkt 1.2, samt nærværende utredning punkt 9.5.4.5.3.

Straffeloven § 28a annet ledd foreslås endret på følgende måte:

"Første ledd bokstav a kan fravikes når den straff som ellers ville ha blitt idømt, helt eller delvis ville ha vært betinget, *når lovbyggeren er under 18 år*, og ellers når sterke grunner taler for at samfunnsstraff idømmes."

Med vennlig hilsen
FORSVARERGRUPPEN AV 1977

Frode Sulland
leder